

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Lvdovici Molinæ, E Societate Iesv Theologiæ Doctoris, &
Professoris, Commentaria, In primam D. Thomæ partem**

Molina, Luis de

Lugduni, 1622

Qvæstio LXIII. De Angelorum malitia.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73915](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73915)

Angelos videlicet in beatitudine præmiõe essentiali non proficere. Ratio artic. 4. præcedente est reddita. Præter ea autem quæ ibi dicta sunt, potest id confirmari: Quoniam homines beati proficere nequeunt in beatitudine: ergo neque Angeli. Consequentia videtur nota, cum sit par ratio. Antecedens verò, præter testimonia art. 4. citata, probatur ex illo ad Galat. 6. *Quæ seminaverit homo, hæc & metet: qui seminat in spiritu, de spiritu metet vitam æternam: ergo dum tempus habemus operemur bona: quasi aperit dicat, post hanc vitam non amplius esse tempus seminandi ac metendi.*

Gaudia accidentalitæ beatorum an cadant sub meritum.

Commédât memoriæ doctrinam Divi Thomæ hoc loco in responsione ad tertium nempe gaudia accidentalitæ, in quibus proficiunt beati, iuxta illud Luca 15. *Gaudium erit in celo super uno peccatore penitentiam agente*, ita ad beatitudinē accidentalitæ beatorum pertinere, ut illa propriè loquendo, non mereantur beati, nec propriè accipiant ea in præmium: sed ex natura ipsa beatitudinis profuere, ut beatus gaudeat de bono suorum proximorum, & peculiari quadam ratione de eo, cuius ipse fuit aliquo modo causa, aut quod est alicuius, qui cum ipso magis, quàm cum aliis beatis, aliquo modo coniunctus est. Confirmari potest, eiusmodi gaudia non cadere sub merita beatorum: quoniam quoddam beati illa habeant, pendet ex libero arbitrio peccatoris, qui vult, aut non vult converteri, suscipere aut non suscipere monitiones Angeli custodis: ergo gaudium illud non conferitur Angelo beato in præmium, sed posita beatitudine resultat in beato naturaliter ex hypothesi, quod ponatur obiectum ab alieno arbitrio pendens. Gloria corporis, aureolæ Martyrum, Virginum, & Doctorum, licet non pertineant ad gloriam animæ essentialitæ, cadunt tamen aliquo modo sub meritum, quod tales beati habuerunt in via, non vero sub meritum, quod post adeptam beatitudinem essentialitæ habeant in patria. Et de beatitudine quidem corporis, dubitandum non est, quin cadat sub meritum viæ.

Item gloria corporis & aureolæ.

QVÆSTIO LXIII.

De Angelorum malitia.

ARTICVLVS I.

Utrum malum culpe possit esse in Angelis.

Angeli sui pro natura sunt capaces malitiæ.

CONCLUSIO affirmat, & est de fide, ut patet ex illo Job. 4. *In Angelis suis reperit prauitatem*, & ex multis aliis testimoniis Scripturæ, ex quibus constat, Angelos de facto peccasse. Ratio potissima conclusionis est, quia habent libertatem arbitrij, neque sunt tãtæ perfectionis in suis naturalibus, quin apprehenso aliquo bono, quod rectæ rationi & legi Dei sit contrarium, amplecti illud possint per suum liberum arbitrium, atque ad eò declinare à recta ratione, & lege Dei, ac peccare, non solum contra legem supernaturalem, sed etiam contra naturalem. Neque verum est, eam felicitatem moralem, quam viribus suis naturalibus possunt comparare, esse illis naturalem, ut naturale distinguitur contra liberum, hoc est, contra id quod in eorum arbitrio est comparare, aut non comparare. Et enim licet sine difficultate comparare possint felicitatem moralem naturalem: eò quod (si attendere velint) facillè perspicere possunt, quid rationi

Beatitudo moralis an sit Angelis naturalitæ.

rectæ sit consonum, quidque ab ea dissonet, nullamque difficultatem patiantur ex parte sensualitatis, quam non habent: nihilominus nullum est obiectum (præter infinitum & illimitatum bonum clarè visum) comparatione cuius non habeant libertatem quoad exercitium actus, & multa sunt bona particularia cum recta ratione pugnantia, comparatione quorum libertatem habeant quoad speciem actus, ita ut vel complecti, vel respicere illa possint, prout maluerint, ac proinde peccare possunt contra legem naturalem, tam omitiendo, quàm committendo. Ac sancti, qui id negant, veras virtutes morales in Angelis negant, imò & felicitatem moralem, laudemque ex ea consequentem.

ARTICVLVS II. & III.

Utrum Luciferi peccatum fuerit superbia appetititque esse ut Deus.

DISPUTATIO VNICA.

Hæc disputatio dilucidior sit in sequentia membra est diuidenda.

MEMBRVM I.

Sententia D. Thomæ, & sectatorum illius.

SENTENTIA D. Thomæ his duobus articulis & in responso ad quartum articuli primi, sequentibus conclusionibus continetur.

Prima est. Id quod Angelus, quando primò peccauit, appetiit, non potuit esse malum, sed bonum: quare non peccauit ex parte rei, quam appetiuit, quasi illa esset mala, sed ex parte modi eam appetendi, quia scilicet non appetiit, ut debuit.

Secunda est. Primum peccatum Angeli fuit superbia: & illud consecutum est inuidia.

Tertia est. Angelus, quando peccauit, appetiit esse ut Deus: non per æqualitatem, sed per similitudinem quamdam.

Quarta est. Primum peccatum Angeli in eo positum fuit, quod vel appetiuit suam beatitudinem naturalem, tamquam vltimum finem simpliciter, non curando de beatitudine supernaturali, ad quam ordinabatur per gratiam: vel appetiuit vltimam beatitudinem, ad quam ordinabatur supernaturaliter per gratiam, appetendo tamen illam suis viribus naturalibus, non curando de diuino auxilio. Atque in vtroque eatenus appetiuit similitudinem quamdam cum Deo, quatenus appetiuit habere suam beatitudinem vltimam ex suis naturalibus: quod est proprium Dei.

Fundamentum primæ conclusionis D. Thomæ est, quoniam arbitratu voluntatem nihil posse appetere, nisi quod per intellectum fuerit prius iudicatum esse bonum: quare cum in intellectu Angeli non fuerit error ante peccatum: alioquin pena præcessisset culpam: consequens est, ut id quod Angelus, quãdo primò peccauit, appetiit, non fuerit malum, sed bonum, ac proinde ut non peccauerit ex parte rei, quam appetiuit, sed ex parte modi, quo eam appetiit, quia scilicet non ut oportuit illam appetiit. Vnde peccauit Angelus sine errore ex parte intellectus, eò quod iudicium quo ante appetitionem iudicauit, rem quam appetiit esse bonam, verum erat: at verò peccauit per actuale inadvertentiam ad modum, quem in appetendo debebat.

bebat seruare: voluntarium tamen, eò quòd poruerit, & ex hypothesi quòd appetebat, teneretur ad eum aduertere. Quo fit, vt dum ita prauè appetiit, & peccauit, fuerit quidem ignorans, non ignorantia prauè dispositionis, qua falsò aliqui iudicauerit, sed ignorantia negationis, qua ad id non aduertit, ad quòd aduertere poterat, & tenebatur, ex hypothesi, quòd actum appetendi eliceret.

In prima conclusione & in illius fundamento, præter Caietanum hoc loco, Capreolum in 2. dist. 4. quaest. 1. Ferrarientem 3. contra Gent. cap. 109. & 110. & alios D. Thomæ sectatores, conuenit cum D. Thomæ Durandus in 2. dist. 5. quaest. 1.

Tertiâ conclusionē probat D. Thomæ, quoniam Angelus appetiuit esse vt Deus, vt patet ex illo Isaie 14. Exaltabo solum meum, ascendam super altitudinem nubium, similis ero Altissimo. Quod licet ad litteram intelligatur de rege Babylonis, secundum tamen communem expositionem Sâctorum, etiam intelligitur de Lucifero: etenim Propeta alludens ad superbiam Luciferi describit eo loco superbiam regis Babylonis. Præter alia, confirmare id poterat, ex nomine Michaelis, quòd significat, quis sicut Deus.

Michaelis cur sic dicitur.

Quia enim princeps ille, dum cum aliis Angelis bonis Lucifero se opposuit, dixit, quis sicut Deus. Michaelis nomen obtinuit: ex quo factò ac nomine perspicuè constat, Dei similitudinem Luciferum appetiuisse. Subsunt verò D. Thomæ: sed primus Angelus nò appetiuit esse vt Deus per equalitatem: ergo per similitudinem. Minorem probat D. Thomæ primò, quia Angelus lumine naturali cognouit se esse non posse æqualem Deo, vt de se patet: potest ve id confirmari, quia cum error in eo non antecesserit culpam; sanè ante peccatum non potuit existimare se posse esse æqualem Deo: cum ergo electio non sit eorum quæ esse non possunt, sed eorum dumtaxat, quæ existimantur posse esse, vt patet ex Aristotele 3. Ethicorum cap. 2. fit vt Angelus non appetierit esse, vt Deus per equalitatem.

Secundò.

Secundò, quia Angelum esse æqualem Deo, implicat contradictionem, atque ad eò est non ens: sed obiectum intellectus & voluntatis est solum ens: ergo Angelus non potuit appetere se esse æqualem Deo.

Tertiò.

Tertiò, Angelum esse æqualem Deo habet adiunctum Angelum non esse, quia implicat contradictionem Angelum esse, & non esse inferiorem Deo: ergo contra naturale desiderium Angeli, quo naturaliter suum esse, suamque conseruationem appetit, est appetere equalitatem cum Deo, ac proinde illam appetere non potuit.

Quartâ conclusionē D. Thomæ, vt explicant eios sectatores.

Circa quartam conclusionem Caietanus & Ferrarientis locis citatis arbitrantur, D. Thomam magis inclinasse in eam partem, vt diceret, Luciferum peccauisse, quòd appetierit suam beatitudinē naturalem tanquam vltimā simpliciter, non curando de beatitudine supernaturali, quam quòd appetierit beatitudinem supernaturalem ex suis naturalibus, non curando de auxilio diuino. Vtrumque tamen affirmasse tanquam probabile. Capreolus verò loco citato potius tanquam opinionem Diui Thomæ defendit, appetiuisse beatitudinem supernaturalem ex suis tantum naturalibus, id quòd multi ex recentioribus D. Thomæ sectatoribus solent probabilius iudicare: tamen si alij adhaereant Caietano & Ferrarienti, quibus fauere videntur nonnulla Augustini testimonia. 1. enim super Genesim ad litteram c. 2. de Lucifero ait: Factus continuo se à luce veritatis auertit, superbia tumidus, & propria potestatis delectatione corruptus: vnde beata, atque

Molina in D. Thom.

A angelice viæ dulcedinem non gustauit, quam non vique acceptam fastidiuit, sed nolendo recipere deseruit, & amisit. Continuo impius, consequenter & mente cœcus, non ex eo, quòd acceperat, cecidit, sed ex eo quòd acceperet, si subdi voluisset Deo, quòd profectò quia noluit, & ab eo, quòd acceperat erat, cecidit. Et 22. de Ciui. Dei c. 1. Mali angeli sui, inquit, potestate delectati, velut bonum suum sibi ipsi essent, a superiori communi omnium beatifico bono ad propria desuxerunt. Et lib. 14. c. 13.

Quid, inquit, est superbia, nisi peruersa celsitudinis appetitus? Peruersa enim celsitudo est, deserto eo cui debet animus inherere principio, sibi quodammodo fieri, atque esse principium. Hoc fit, cum sibi nimis placet, cum ab illo bono incommutabili deficit, quòd ei magis placere debuit, quam ipse sibi. Attamen, si Augustinus locis citatis attentè legatur, sanè inde non colligitur Augustinum fuisse arbitratum, peccatum Angelorum in aliquo eorum, quæ D. Thomæ 4. conclusio, asserit, fuisse positum: sed solū Angelum peccasse, quia se, propriumque còmodum ac excellentiā, plus quam Deo obedire, etique subiici, diligendo, aliquid contra Dei obediendum elegit. Quo pacto affirmat c. 13. citato, eam peccasse, quam constat, nec peccasse appetendo suam beatitudinem naturalem, nec appetendo supernaturalem ex suis naturalibus.

C Obseruant sectatores D. Thomæ, duobus modis posse intelligi Luciferum peccasse, siue in eo quòd appetierit suā beatitudinem naturalem, vt vltimā simpliciter, siue in eo quòd appetierit beatitudinem supernaturalem ex suis viribus, non curando de auxilio diuino. Vno, ita vt sola beatitudo sit res, quā appetiit, obiectumque, volitum, non verò modus ille, videlicet, vt vltima, aut ex naturalibus non curando de auxilio diuino, sed modus teneat se solum ex parte actus appetendi tanquam modus illius, non verò ex parte rei volitæ. Altero, ita vt tam beatitudo, quam modus se teneat ex parte rei volitæ, quasi vtrumque fuerit formaliter volitum ab Angelo, nempe & beatitudo sua naturalis, & esse vltimam finem simpliciter, aut beatitudo supernaturalis, & non esse ex auxilio & gratia diuina, sed ex suis tantum naturalibus. Tunc dicunt, D. Thomam non hoc secundo modo intellexisse: eo enim dato, Angelus appetiisset malum, præcessissetque in intellectu error, quo id, quòd ita appetebat, iudicasset bonum. Præterea appetiisset, quòd esse non posset (quippe cum fieri nequeat, vt supernaturalis beatitudo sine auxilio gratiæ viribus solis naturæ obtineatur, stantēque ordinatione diuina, qua Angelus ad vltiorem finem supernaturalem ordinabatur, fieri etiam non posset, vt naturalis beatitudo esset vltima simpliciter) quibus pugnantis docuit Diuus Thomas. Quòd fit, vt non intellexerit secundo modo, sed primo: ita scilicet quòd, si peccauit appetendo suā beatitudinem naturalem, formaliter solum voluit beatitudinem suam naturalem tanquam rem volitam, & quia eā non ordinauit ad beatitudinem supernaturalem, vt tenebatur, interpretatiuè ac imputatiuè voluit illam, vt vltimū finem simpliciter, atque ita peccauit, & deuiauit à recta ratione, & lege

F Dei ex parte modi appetendi, & rei interpretatiuè ac imputatiuè volitæ, non verò ex parte rei formaliter volitæ: ad quòd necessarius non erat error in intellectu: sed satis erat inconsideratio eius, ad quòd tenebatur aduertere, quòdque debebat seruare in modo appetendi, eo ipso quòd appetebat obiectum principale: ad id namque, quòd est formaliter volitum, necessarium est, vt præcedat iudicium, quo & cognoscatur, & bonum iudicetur: ad id verò, quòd solum interpretatiuè & imputatiuè est volitum, neque

que iudicium quod bonum sit, neque cognitio de illo est necessaria, sed satis est, quod utrumque poterit præcedere, & appetentis negligetia non præcesserit. Si verò peccavit in eo quod appetiuit beatitudine supernaturali, solum voluit formaliter beatitudinem supernaturalem tanquam rem volitã, & quia illam appetiuit suis naturalibus, habendo se negatiuè circa auxiliũ diuinum, & circa diuinã gratiam: cum tamen eo ipso, quod eam appetebat, teneretur habere se positiuè, & velle eam ex diuina gratia: sanè interpretatiuè ac imputatiuè voluit, vt non esset ex diuina gratia: sed ex suis tantum naturalibus, atque ita deuiauit à recta ratione, & lege Dei ex parte modi appetendi, ac rei interpretatiuè ac imputatiuè volitã, non verò ex parte rei formaliter volitã, ad quod, vt dictum est, necesse non fuit, vt præcederet error ex parte intellectus, sed sufficiens fuit sola inconsideratio.

Quo loco animaduerte, seclat ores D. Thomæ eodem modo affirmare superbiam in primo peccato Angelorum reperiri, non ex parte rei formaliter volitã, quasi quia illam appetierunt, superbiunt, sed ex parte modi appetendi, rei que interpretatiuè volitã. Superbia namque est appetitus inordinatus propriæ excellentiæ, seu excellentiæ improporionatæ statui, aut fini, ad quem res, vel suapte natura, vel supernaturaliter ordinatur. Quare cum Angelus ad naturalem & supernaturalem beatitudinem fuerit ordinatus, neque vti que in eo quod naturalem, neque quod supernaturalem beatitudinem appetierit, cernitur superbia ex parte rei, quã formaliter voluit, sed solum ex parte modi appetendi, rei que quam eo modo appetendo interpretatiuè voluerat. Velle namque angelum interpretatiuè suam beatitudinem naturalem, vt vltimã simpliciter, vel beatitudinem supernaturalem, non ex gratia & auxilio Dei, sed ex suis tantum naturalibus, est velle interpretatiuè habere ex suis naturalibus suam beatitudinem vltimã simpliciter, quod est proprium Dei, ac proinde est supra id, quod status illius exigit, & quod postulat id, ad quod tam naturaliter, quam supernaturaliter ordinatur. Ita paucis explicatam habes sententiam D. Thomæ, quam satis obscure proponit hoc loco, pluribusque explicant eiusdem sectatores.

MEMBRUM II.

Sententia Scoti, & Gabrielis, illiusque impugnatio.

Quid de peccato angelorum Scotus senserit.

CORVS in 2. d. 6. q. 2. & Gabriel ibidem q. 1. conueniunt cum D. Thoma, primum peccatum Angeli fuisse, quod beatitudinem inordinatè appetierit. Attamen dicunt in illa appetitione, & cerni amorem amicitie quo se ipsum inordinatè dilexit, & amorem concupiscentiæ, quo beatitudinè inordinatè voluit. Atque ex inordinato amore sui inordinatum beatitudinis amorem ortũ habuisse, iuxta illud August. 14. de Ciuitate Dei c. vlt. *Duo amores fecerunt duas ciuitates. Amor sui vsque ad contemptum Dei ciuitatem Babylonis, cuius caput est diabolus, & amor Dei vsque ad contemptum sui ciuitatem Dei, cuius caput est Christus.* Tunc dicunt inordinatum illum amorem sui, qui natura antecessit concupiscentiam beatitudinis, pertinere ad peccatum superbiæ, tamen Scotus agrè id explicet, & nutare videatur: inordinatam verò concupiscentiam beatitudinis pertinere ad peccatũ luxuriæ: eò quod inordinatè eam tamquam bonum quoddam delectabile concupierit, & concupiscentia boni delectabilis ad

luxuriam reducatur. Quamuis enim, inquit, luxuria sit propriè in actibus carnis, inordinata tamen appetitio cuiusque delectabilis ad luxuriam reducitur: sicut & delectatio ipsa, quæ ita inordinatè percipitur, quamuis sit de re spiritali, vt de speculatione conclusionis Geometriæ, ad luxuriam pertinet. Addunt, post hos actus subsecutum fuisse inordinatum appetitum principatus, ac dominandi in cæteris, subsecutamque esse inuidiam & odium.

Opinio hæc Scoti, quatenus affirmat appetitum beatitudinis, quã bonum quoddam est delectabile, pertinere ad peccatum luxuriæ, improbabilis est profectò. Solus quippe appetitus delectationis in actu, qui ad venereã ordinatur, ad luxuriã spectat, si inordinatus sit. Quod si ordinatus sit, pertinet ad virtutem castitatis coniugalis. Appetitiones verò aliarum delectationum ad eas virtutes, aut vitia spectant, ad quæ ea, circa quæ delectamur, pertinent, vt appetitio moderata delectationis in cibo & potu spectat ad temperantiam: immoderata verò circa idem obiectum pertinet ad intemperantiam: moderata appetitio delectationis in speculatione conclusionis aliquæ spectat ad virtutem studiositatis: immoderata verò ad vitium studiositatis per excessum oppositum. Cum ergo appetitio beatitudinis in se, nec ad castitatem, nec ad luxuriam illi contrariam spectet, efficitur, vt neque appetitio delectationis circa beatitudinem ad castitatem, aut ad luxuriam pertineat.

Id etiam quod affirmant, nempe inordinatum amorem sui, vnde oritur inordinatus appetitus beatitudinis, pertinere ad speciem superbiæ, sanè sufficienter non probant. In primis, quoniam sicut amor proximi, idque, quod amori proximi contrariatur, non sunt aliud quàm virtutes & vitia, quæ comparatione proximorum nobis insunt, quæque speciem habent ex obiectis, quæ eisdem virtutibus aut vitis proximis volumus: sic etiam amor sui non videtur esse aliud, quàm virtutes, & vitia, quibus homo ordinatè, aut inordinatè se habet circa se ipsum, quæque speciem sumunt ab obiectis, quæ homo ordinatè, aut inordinatè sibi ipsi vult. Idem quippe actus, quo homo sibi vult aliquid, putat cibum, quatenus terminatur ad cibum, quem vult sibi, dicitur concupiscentia cibi, quatenus verò terminatur ad se, cui cibum vult, dicitur amor sui: neque illa videntur distincta integra obiecta, vt eorum comparatione diuersæ rationes formales, speciei que virtutis, aut vitij, in actu resulent: sed potius videntur plures partes vnius integri obiecti virtutis, aut vitij: quarum vna est quasi ratio, quod actus terminetur ad alteram, nempe is, cui volumus bonum, est quasi ratio, quod actus terminetur ad bonum, quod ei concupiscentia: eaque ratione amor amicitie, quo nos aut alterum diligimus, est ratio & origo amoris concupiscentiæ, non quidem ex parte actus, qui vnus est & idem, sed ex parte obiecti, quatenus actum dilectionis terminari ad eum, cui bonum aliquod concupiscentia, est ratio ex parte obiecti, quod terminetur ad bonum, quod illi concupiscentia. Licet ergo ab vtraque parte obiecti actus virtutis ac vitij speciem sumat (alterius namque speciei sunt virtutes, & vitia, quibus ordinatè, aut inordinatè non habemus ad Deum, alterius, quibus ordinatè, aut inordinatè nos gerimus erga nos ipsos, & alterius, quibus ordinatè, aut inordinatè nos erga proximos gerimus) nihilominus vltimum complementum speciei est ab obiecto, quod Deo, nobis, aut proximo volumus, aut nolumus: sic amor, quo ita proximum diligo,

ligo, vbi velim, ac reddam quod ipsius est, pertinet ad speciem iustitiae: amor, quo patrem diligo, dum honorem debitum, et volo, ac exhibeo, pertinet ad speciem pietatis: amor, quo diligo proximum, dum elemosinam adhibeo, illius necessitatem ei volo, & porrigo, pertinet ad speciem misericordiae: & ita de reliquis, quae proximo in ratione illius volumus, aut nolimus: pro diuersitate namque obiectorum, siue bona sint, siue mala, quae eis volumus, aut nolimus, confurgunt diuersae species virtutum, ac vitiorum per ordinem ad proximos. Vnde intelliges facillè, quam ratione praecipua omnia, quae circa proximos traduntur, in hoc verbo, praecipit generaliter instaurantur, Diliges proximum tuum, sicut teipsum. Eodem modo alterius speciei est amor, quo nos ipsos ordinat, aut inordinat diligimus, dum nobis cibum ac potum appetimus, ac dum nobis appetimus venerea, & dum nobis ordinat aut inordinat appetimus honores, & eminentiam, ac dum appetimus diuitias, & ita de reliquis obiectis, quae nobis ordinat, aut inordinat appetimus: pro diuersitate namque huiusmodi obiectorum diuersae species virtutum, ac vitiorum in ordine ad nos ipsos confurgunt. Eodem modo vnus simplicissimus actus, ad virtutem religionis spectans, est, quo Deo volumus honorem, aut subiectionem, ac obedientiam illi debitam, qui speciem sumit pro qualitate eius boni, quod illi volumus, nec in eo actu sunt duae rationes formales virtutis, vna quae confurgat ex Deo, cui tale bonum volumus, & alia, quae confurgat ex bono, quod illi volumus & exhibemus.

Amor proximi qua ratione vnuerfam legem, qua erga proximum est in se continet.

Caritas erga Deum, erga nos, & proximum, virtus (sunt distincta ab aliis, quae circa ad obiecta corpora sunt bonorum, quae volumus, & versantur.

Amor in virtute in seipsum non est virtus.

Amor in seipsum non est virtus.

Amor in seipsum non est virtus.

Amor in seipsum non est virtus.

Amor in seipsum non est virtus.

Acienter probant Scotus & Gabriel ordinatum amorem sui, vnde in Angelo ortum habuit inordinatus appetitus beatitudinis, pertinere ad speciem superbiae: quia esto esset actus distinctus à concupiscentia beatitudinis, pertineret tamen ad vitium virtuti caritatis naturalis, amorisque sui ordinati contrarium per excessum, nec esset necesse, vt ad superbiam pertineret, quae cum humilitate pugnat: quare non immerito iurata videtur Scotus, neque constanter affirmat pertinere ad speciem superbiae.

MEMBRUM III.

Explicatur, in quo sensu appetere potuerit Angelus se esse aequalem Deo, & in quo non: ad concordiamque reducuntur Diuus Thomas & Scotus.

IRCA tertiam conclusionem D. Thomae notandum est, Scotum in 2. d. 6. q. 1. in esse sententia, vt dicat, Angelum potuisse appetere se esse vt Deum per aequalitatem, potuisseque in eo peccare. Si tamen attentè legatur, non pugnat cum D. Thoma. D. namque Thomas loquitur de primo peccato Angeli, intelligendūque est de voluntate absoluta seu efficaci: Scotus autem, nec loquitur de primo peccato Angeli, nec de voluntate absoluta & efficaci, sed de conditionali, & inefficaci ad impetranda media ad executionem: quae voluntas inefficax, & conditionalis, velle aliquid confuevit appellari, sufficitque ad peccatum. Quia ergo sola voluntas efficax est, quae esse non potest impossibilem, eorumque, quae talia esse creduntur, velleitas vero voluntate conditionalis esse potest eorum, quae nulla ratione esse possunt, vt Aristoteles

Voluntate conditionata vt potuerit angelus appetere diuinam aequalitatem atque ea in peccare.

ethicorum c. 1. & 2. docet, merito Scotus loco citato affirmat, Angelum non potuisse quidem peccare ex electione, appetendo aequalitatem Dei, vt electio est voluntas efficax mediatorum ad finem: sic enim ex Aristotele 3. ethicorum c. 2. Electio solum est eorum, quae esse possunt: potuisse tamen peccare ex electione, vt peccare ex electione, est peccare non ex ignorantia, nec ex passione, aut subreptione, sed ex plena cognitione. Nec credo quicquam tunc posse reprehendi in hac sententia Scoti: quin potius existimo satis probabile, Luciferum post primum peccatum, non solum a. ho. profectum fuisse Deum, voluitque Deum non esse, voluntate conditionata, si scilicet id esse posset, sed etiam appetuisse aequalitatem Dei, hoc est, se esse qualis est Deus, aut quiescens Deus, si id vlla ratione esse posset. Tanta fuit in eo monstro superbia, iniquitas, & insolentia: Haec omnia, praeter rationes alias Scoti, mihi persuaderi illa breuis, quia in his nullam video repugnantiam.

Vnde ad rationes quibus Diuus Thomas tertiam conclusionem probauit, quatenus cum hac sententia Scoti pugnare aliquid forte videbuntur, respondendum est. Ad primum, negando minorem, si sit sermo de voluntate conditionata, & post primum Luciferi peccatum: concedendo vero, si sit sermo de voluntate absoluta, de qua sola concludit optimè probatio subiuncta, non vero de voluntate conditionata, seu velleitate, in qua non secus, ac in voluntate absoluta aeterni potest ratio peccati de vno & eodem obiecto, modo conditio apposita non sit, quae destruat rationem peccati, vt esset, si quis velle, quod in se est peccatum, at sub conditione, quod non esset peccatum.

Ad primum quo 3. d. Th. conclusio confirmabatur.

Molina in D. Thom.

Ad secundum. Ad secundum neganda est minor: intellectus namque intelligit chimæram, & alia, quæ esse non possunt, sed per ea, quæ esse possunt, voluntasque potest illa appetere, non voluntate absoluta, sed sub conditione, si esse possent.

Ad tertium. Ad tertium, concessio antecedente, neganda est consequentia, si in consequente sit sermo de appetitione conditionata, qua sub ea conditione appeteret æqualitatem Dei, si, ipso manente eodem qui est, esse posset æqualis Deo, aut is, qui est Deus: concedenda verò est, si sit sermo de appetitione absoluta. Aliter soluit Scotus hæc argumenta.

MEMBRUM IV.

Referuntur tres alia sententia D. Bonaventura, Durandi, & quorundam qui ruinam angelorum ex revelatione mysterij incarnationis Angelis facta occasionem sumpsisse arbitrantur.

Angelorum peccatum ex D. Bonaventura sententia quale.

DIVVS Bonaventura in 2. d. 1. art. 1. q. 1. & 2. putat, initium peccati Luciferi fuisse præsumptionem, qua incautus suam pulchritudinem, & perfectiones, præsumpsit de se ipso, se aliis præesse posse, dignitatemque suæ naturæ id postulare: peccatum verò illud fuisse consummatum in ambitione, qua hoc ipsum propria autoritate appetiuit: inde autem, cum obtinere non posset, securam fuisse invidiam, & odium: unde affirmat primum Luciferi peccatum fuisse superbiam. Eandem sententiam, vt communiorem inter Doctores refert Dionysius in compendio Theologiæ propositione 71.

Durandi opinio.

Durandus in 2. d. 5. q. 2. probabile existimat, si cut primo homini impositum fuit præceptum iuris positivi, ne comederet de ligno: sic etiam Angelis impositum fuisse aliquod præceptum iuris positivi, vt qui ad eundem finem erant conditi simili quoque lege viverent, sumptoque simili periculo fidelitatis ac obedientiæ eorum ad finem pervenirent, aut ab eo descicerent. Unde arbitratur Angelos, non secus ac primos parentes, transgrediendo præceptum iuris positivi, quod acceperant, peccasse. Quod autem fuerit illud præceptum, atque adeo, quod fuerit in particulari peccatum angelorum, ait nos nescire.

Aliorū opinio occasione revelationis Christi futuri peccasse angelos.

Sunt verò quidam alij, his præsertim temporibus qui arbitrantur, Luciferi peccatum, demonumque aliorum, qui illi adhæserunt, inde sumpsisse occasionem, quod Deus statim ac Angelos condidit, in examen & probationem obedientiæ, fidelitatis, ac subiectionis eorum, inter alia, quæ illis revelavit, vnum fuerit, mysterium incarnationis futurum, nempe consilium, propositum, ac decretum suum æternum esse communicare se summo modo, qui esse potest creaturis suis, vniuersæque naturam humanam Verbo diuino, ac proinde constituere hominem, qui ex huiusmodi vniione resularet, qui que eo ipso Deus & homo necessariò erat futurus, caput regni cælestis, Dominusque creaturarum omnium mente præditarum. Deinde simul imposuisse præceptum Angelis, vt eum adorarent, ac illi seruirent: non secus ac primis parentibus, vt eorum fidelitatem ac obedientiam probaret, præcepit, ne de ligno vitæ comederent. Eiusmodi verò consilium, ac præceptum sese statim offerre cœpisse Lucifero vt durum, nec satis æquum, suamque pulchritudi-

nem, nobilitatem, atque excellentiam contemplatum, cœpisse tum secum cogitare, tum cæteris Angelis proponere. Nonne æquius erat, nonne magis rationi consentaneum, vt quando Deus se summo illo modo creaturis communicare constituerat, angelicæ potiùs naturæ, quæ tot partibus longè superat humanam, eo se modo communicaret? Ex inter angelicas eam potiùs ad id eligeret, quæ præstantia ac dignitate cæteras antecederet? Addunt autores huius sententiæ, elatum in eum modum Luciferum sibi ipsi suæ propriæ naturæ cupere cœpisse hypostaticam illam vniionem cum Verbo diuino, & principatum illum ac excellentiam super omnia creata, atque apud se statuisse detractare diuinum illud mandatum, & ordinationem, traxissetque in suum consilium, propositum, ac determinationem cæteros demones. Obtenebrato verò intellectu, deprauatæque illius voluntate per superbiam, rebellionis, & inobedientiæ peccatum contra Deum, exarsisse in invidiam, & odium generis humani, præsertim Christi, concupiscentem illum perdere, & occidere: simul etiam fuisse inflatum odio Dei, qui id constituerat, sibi resistebat, seque de statu pristino propter peccata commissa in extremam miseriam detruerebat. Addunt iidem, Michaellem, Gabrielem, cæterosque bonos angelos, audito Dei consilio, & præcepto, ei adhæsisse, omniâque, vt par erat, probantes, restitisse, seque contra Luciferum, illiusque sectatores opposuisse: omnes aduersantes è cælo in terram, ac tartara præcipites deturbasse, iuxta illud Apocalyp. 12. *Factum est prælium magnum in cælo, Michael & Angeli eius præliabantur cum dracone, & draco pugnavat: & Angeli eius: & non valuerunt, neque locus inuentus est eorum amplius in cælo: & proiectus est draco ille magnus, serpens antiquus, qui vocatur Diabolus & Sathanas, qui sedecit uniuersum orbem, & proiectus est in terram, & Angeli eius cum illo missi sunt.* De quo eodem dracone paulò ante dicitur, *Et cauda eius traheret tertiam partem stellarum cæli.* Itaque horum Doctorem sententia est, Luciferi peccatum fuisse superbiam, qua de se ipso præsumens, suæque pulchritudine & nobilitate inflatus, appetiuit naturam suam ad thronum Verbi diuini per vniionem hypostaticam euehi, cæteris omnibus præesse, nullique omnino creaturæ subici, hancque superbiam comitatam fuisse invidiam, & odium generis humani, præsertim Christi, homicidique peccatum, quo Christum perdere concupiuit, nec non odium Dei.

Ex recentioribus, huius sententiæ autores sunt, Ambrosius Catharinus in illud Genes. 3. *sed & serpens erat callidior cæteris animantibus.* Viguerius c. 3. Institutionum Theologicarum. §. 2. vers. ultimo, & quidam alij. Ex antiquioribus Rupertus Abbas in illud Ioann. 8. *Ille homicida erat ab initio.* Dionysius Carthusianus 1. sententiarum d. 5. q. 1. Gulielmum Parisensem citat in hanc sententiam, neque eam reprobat: tamen si non tam explicatè, ac recentiores, memoratam sententiam proponant.

Sunt qui eandem opinionem tribuant D. Bernardo sermone 17. in Cantica: at certè Bernardus eo loco, non firmus, quin potiùs tam quam quid incertum, explicat quale fortasse fuerit Luciferi peccatum, dicens: *Putas enim Lucifer ille qui mane oriebatur, sed præproperè eleuabatur, antequam verteretur in tenebras generi nostro inuiderit, & ipse olei effusorem, vt per se ipsum iam tunc indignabundus missitaret, dicens in ira se quodammodo, vt quid perditio hæc? Hæc ego non assero dicere spirituum, sed nec contradicere dico, nescio.*

nescio enim. Potuit autem contingere (si tamen incredibile non putetur) plenum sapientia, & perfectum decore homines prescere potuisse, etiam & perfectiorem in parem gloriam: sed si prescivit, in Dei Verbo absque dubio vidit, & in liuore suo inuidit, & moluit esse habere subiectos socios designatus. Inferiores sunt, inquit, inferioresque natura: non deceat esse concines: nec æquales in gloria. An forte proditi impiam hanc eius machinationem illa presumpcia ascensio, sibi que significans magisterium: Ascendam, inquit, super montem excelsum, & sedebo in lateribus aquilonis: quo altissimi quamdam proinde similitudinem obtineret. Si quemadmodum ille super Cherubim sedens gubernat omnem Angelicam creaturam, ita & ipse alius sederet, regeretque genus humanum. Absit, iniquitatem medicatus est in cubili suo, mentiatur iniquitas sibi. Nos alius non cognoscimus iudicem, quam autorem. Non diabolus, sed Dominus iudicabit orbem terra, ipse Deus noster in seculum, & in seculum seculi, ipse reget nos in secula. Ergo in celo concepit dolorem, & in paradiso peperit iniquitatem, prolem malitia, matrem mortis, & arummarum omnium prima parens superbia. Nam est inuidia diaboli mors intravit in orbem terrarum, inuitum tamen omnis peccati superbia. Hactenus Bernardus. Quibus sanè verbis, nihil de reuelatione mysterij incarnationis, nihil de præcepto Lucifero imposito, quo tãquam Dominum adorare deberet Christum hominem, illique subitici meminit Bernardus, sed solum de reuelatione creationis futuræ hominum: vt vnâ cum Angelis sempiterna potirentur felicitate, indeque non improbabile existimat Luciferum occasionem sumpsisse ruendi in peccatum superbiæ, inuidiæque generis humani.

A principio desiderauerit Christum interficere, nec id perficere potuerit, atque ad eò, vt illi statim à principio innotuerit mysterium incarnationis, futurumque Christum caput & dominum hominum & angelorum, ita nimirum, vt inde ruina ansam attriperit: loquitur namque Christus eo in loco de primo peccato, & ruina Luciferi, vt patet: quoniam cum dixisset: Ille homicida erat ab initio: addidit, & in veritate non stetit: quod omnes exponunt, quia per peccatum à gratia, in qua conditus fuerat, decidit. Hoc totum affirmat Rupertus in eum locum.

B Quartò ex illo Isaia 14. quo ad Luciferi superbiam, & casum alludens propheta, de rege Babylonis, ait: Quomodo cecidisti de celo Lucifer, qui mane oriebaris? Qui dicebas in corde tuo: In celum conscendam, super astra Dei exaltabo solium meum, sedebo in monte testamenti, in lateribus aquilonis. Ascendam super altitudinem nubium, similis ero Altissimo. Cum Lucifer ante lapsum in peccatum, in celo ethyreo esset, cæterisque creaturas, naturæ, gratiæque nobilitate, & donis vinceret, sanè id quod in corde suo dixit quando peccatum suscepit, videlicet in celum conscendam, super astra Dei exaltabo solium meum, non est intelligendum de ascensu in celum materiale, & super astra materialia, sed de ascensu ad vnionem hypostaticam cum Verbo diuino, quam appetiuit, & vbi super omnia creata tamquam in solio & monte testamenti, sedere voluit, similisque esse in dominio & principatu super reliqua omnia Altissimo, eo modo quo Christus, quatenus homo, Dominus est omnium.

C Verum aduersus hanc sententiam obicit aliquis, Luciferum appetendo vnionem hypostaticam suæ naturæ cum Verbo diuino, consequenter appetuisse suum suppositum non esse: quare cum nihil appetere possit sui ipsius destructionem, ac non esse, consequens videri, vt neque vnionem hypostaticam propriæ naturæ cum Verbo diuino potuerit Lucifer appetere. Respondendum est tamen fieri optimè posse, vt quis appetat suum non esse: tum intuitu vitandi maioris mali, quàm sit bonum sui esse: quo pacto quoniam melius esset damnatis, si nati non fuissent, quærent mortem, vt euadant tormenta, nec tamen eam inuenient: tum etiam intuitu maioris boni, quod pars remanens creaturæ appetentis, obtinebit: quo pacto Paulus dissolui optabat, vt cum Christo esset, quo ad animam. Quare intuitu tanti boni, quantum est propriam naturam vnitam esse Verbo diuino, quoduis suppositum id perciperet, si Deus ita ordinare vellet: esto, quoad rationem suppositi proprii suæ naturæ, desinere esse.

D Hoc loco, quasi per transennam, faciendam duxi mentionem insaniæ Mahumeti circa ruinam Luciferi, & aliorum angelorum, quam ex quorundam Iudeorum fabulis hausisse videtur. Ait namque in Alchorano, Deum præcepisse Angelis vt coram Adamo se humiliarent, eumque venerarentur, Luciferumque, & sectatores illius noluisse parere, eaque de causa damnationem incurrisse. Lege Dionysium Carthusianum lib. 2. in Alchoranum art. 27. Athanasius, aut quiuis alius eius operis autor, quæst. 6. ad Antiochum ante Mahumeti tempora referens hunc errorem, hæc subiungit: Hominum stultorum commenta sunt hæc.

Confirmans quidam hanc sententiam. Primò.

Quidam ex dictis doctoribus confirmant hanc suam sententiam. Primò, ex illo ad Titum 1. In spem vite æternæ, quam promisisti, qui non mentiur Deus, ante tempora secularia: cum ergo, quod promittitur alicui, aut aliquibus promittatur: & gratia per Christum hominibus data, neque aliis, quàm Angelis, fuerit à Deo ante tempora secularia promissa, nec in alia duratione, quàm statim ac angelos condidit: consequens est, vt statim ac illos condidit, reuelauerit mysterium incarnationis, Christumque futurum caput & dominum Angelorum & hominum, indèque verisimiliter sumpsisse occasionem cadendi per superbiam, inobedientiam, inuidiam, & odium Christi, ac generis humani.

Secundò ex illo ad Hebræ. 1. Et cum iterum introduci primogenitum in orbem terra, dicit: & adorent eum omnes Angeli Dei: citate autem videtur Paulus illud Psal. 96. Adorent eum omnes Angeli eius: cum ergo Paulus dicat: Cum iterum introduci, &c. fit, vt non solum, quando mysterium incarnationis executioni fuit mandatum, Christusque, quatenus homo, à Patre æterno fuit in orbem terrarum introductus, fuerit Angelis imperatum, vt Christum hominem adorarent, sed etiam statim, ac Angeli sunt conditi, fuerit primò idem præceptum eis impositum: atque ad eò fit, vt manifestatio mysterij incarnationis, impositioque illius præcepti statim à principio creationis Angelorum fuerit demonibus occasio lapsus in peccatum.

Tertiò ex illo Ioan. 8. Vos ex patre diabolo estis, & desideria patris vestri vultis perficere: ille homicida erat ab initio, & in veritate non stetit: cum ergo Pharisæi, cum quibus Christus loquebatur, vellent Christum interficere, & vt ex antecedentibus, & sequentibus in eodem capite constat, ea de causa dicat illos esse ex patre diabolo, & desideria illius velle perficere: consequens est, vt Lucifer statim à

Quartò.

Obicitio.

Solutio.

Mahumeti commentum circa angelorum peccatum.

Tertiò.

ex parte rei, quam voluit, quasi illa esset mala, sed solum ex parte modi, quo eam appetiuit: nec potuisset peccare, nisi ex inaduerentia modi, quem seruare debebat: sed prima & tertia conclusione ostendimus vtrumque esse falsum: ergo in neutro illorum duorum videtur fuisse positum peccatum Luciferi. Secundò, quia primò peccatum Luciferi fuit superbia, vt in secunda conclusione ostensum est: difficile autem explicatur ratio superbiæ in eo, quòd appetierit suam beatitudinem naturalem, habendo se negatiuè circa supernaturalem, aut in eo quòd appetierit supernaturalem, negatiuè se habendo circa auxilia supernaturalia: neque satis constat, cur inde sequatur, voluisse interpretatiuè suam beatitudinem naturalem esse vltimam simpliciter, aut supernaturalem non esse ex auxilio Dei: praesertim vt tantam culpam incurrisse dicatur, quantum verisimile est fuisse in eo peccato, propter quod Deus tam graui cum supplicio affecte: maximè cum iuxta autores eius sententiæ, id totum prouenerit ex inaduerentia, quæ valde extenuat ac minuit culpam, si quæ in ea appetitione fuit, ad eò vt, penfatis omnibus circumstantiis, vix maior culpa, quam venialis, possit excogitari. Tertid, Anselmus de casu diaboli cap. 4. affirmat, Angelum, quando peccauit, appetiuisse quod non habebat, idque innuit illud Isaïæ 14. *In cælum conscendam, super astra Dei exaltabo solium meum, similis ero Altissimo*: sed quando peccauit habebat beatitudinem naturalem: ergo non peccauit appetendo suam naturalem beatitudinem. Quartò, ex eo quòd nos absolute appetamus nostram beatitudinem supernaturalem, nihil attendentes ad diuinam gratiam, sanè non peccamus: ergo nec angelus in eo peccasset. Confirmatur, quoniam angelus tunc habebat gratiam gratum facientem, ac prouinde bona opera moraliter, quæ exercebat, etant opera filij Dei per adoptionem, digna vita æterna, meruitque angelus malus in primo instanti, in quo fuit creatus, vt D. Thomas affirmat: cum ergo opus illud non esset malum ex obiecto, egredere turque à Filio Dei per adoptionem, sanè esset ea ex parte opus supernaturale meritorium vitæ æternæ, ac prouinde angelus tunc non appetiisset beatitudinem supernaturalem ex suis tantum naturalibus. Adde, quòd cum angelus in primo instanti accepisset per reuelationem se esse creatum ad beatitudinem supernaturalem, ad eamque ordinari per gratiam Dei, credi non potest, quòd statim in secundo instanti eius rei esset oblitus, peccassetque per inaduerentiam, vt vult Diuus Thomas.

5. Conclusio. Peccatum primi angeli in quo consistit.

Quinta conclusio. Peccatum Luciferi videtur fuisse illud, quod de mente D. Bonauenturæ membro præcedente retulimus, nempe superbia delibata, qua de sua pulchritudine, vi, ac perfectione intumescens, propria autoritate dominatum & tyrannicum principatum super omnes alias creaturas appetiuit contra ordinationem Dei, quæ fortè præcepto aliquo positio innotuerat. Vnde eateus appetiuit similis esse altissimo, quòd quemadmodum Deus est omnium Dominus, ita ipse voluit omnibus dominari, & præesse, & ab omnibus creaturis mente præditis coli ac venerari: cumque à Deo, & angelis bonis prorsus insolentia resistens, è cæli finibus exturbaretur, odij venenum concepit contra Deum, & creaturas omnes, quæ Deo adhærescunt, easdemque omnes despectu inuidiæ stimulis agitarus, maximè aduersus hominem, quem nouerat (vt verisimile est) creandum tanquam socium beatitudinis supernatura-

A lis: quandoquidem mundus corporalis iam tunc erat creatus, verisimileque non sit Luciferum ignorasse, quòd in hominum habitationem edificatus fuisset.

Fateor in conclusione hac nõ multum esse euidentiæ, est tamen consona Scripturis, & dictis Sanctorum. Ezechielis 28. *Eleuatum est cor tuum in decore tuo, Isaïæ 14. Ad cælum conscendam, super astra Dei exaltabo solium meum, similis ero Altissimo.* Quo in loco nomine cæli & astrarum non possumus intelligere cælum materiale, & astra materialia: eò quòd Lucifer in cælo esset Empyreo: sed nomine cæli, intelligendum est supremum fastigium honoris & principatus: vsus enim obtinuit, vt qui in magnum ascendit honorem, in cælum ascendere dicatur. Nomine verò, astrarum, intelligendi sunt cæteri angeli, atque cælestes ciues, super quos volebat exaltari: ita enim exponit Hieronymus hæc verba Isaïæ in commentariis quibus cap. 28. Ezechielis interpretatur. Lucifer etiam ipse nomine, astri, significatur apud Isaïam illo eodem capite. *Quomodo, inquit, cecidisti Lucifer, qui mane oriebaris?* Et Paulus 1. ad Corinthios 15. Beatos stellis comparat, dicens: *Alia claritas Solis, alia claritas Lune, & alia claritas stellarum: stella enim differt ab stella in claritate: sic resurrectio mortuorum.* Nomine verò, similitudinis Altissimi, intelligenda est similitudo in dominatu ac principatu super omnia, quam diximus appetiuisse.

Quòd verò hæc eadem sententia cõsona etiam sit dictis Sanctorum, probatur. Augustinus enim 11. super Genesim ad literam cap. 23. *Propria, inquit, potestatis delectatione corruptus est.* Et 14. de Ciuitate Dei cap. 11. *Postea verò, inquit, quam superbus ille angelus, ac per hoc inuidens, per eandem superbiam à Deo ad semetipsum conuersus, & quodam quasi tyrannico fastu gaudere subditis, quam esse subditus eligens, de spiritali paradiso cecidit.* Quid clarius in hanc sententiam dici potuit. Gregorius 23. Moralium cap. 4. (in alia editione 7.) citatis illis verbis Isaïæ: *Despecto, inquit, bono societatis angelorum, sedem suam ad Aquilonem ponens, & Altissimi similitudinem superbi appetens, per iniquum desiderium quasi ad quoddam culmem conatus est singularitatis ascendere.* Autor homiliæ de Adam & Eva 1. tomo Chryf. *Primus, ait, Angelus primus, qui Saïbael dictus est, malignam & nefariam præsumptionem assumens, dixit: Pono sedem meam in Aquilonem, & ero similis Altissimi, & ita pro tali præsumptione cecidit irreparabiliter, vt angelus primus præcipitatus de culmine angelico, diabolus nominaretur.*

Sexta conclusio. Alij angeli mali videntur etiam peccasse peccato superbiæ, appetentes propriam aliquam excellentiam contra Dei ordinationem, quæ fortè eis aliquo diuino præcepto innotuerat: cum autem crederent se non posse eam obtinere, nisi Luciferò se subderent, eiusque partes sequerentur, illi adhæserunt, eumque secuti sunt, illi usque exemplo & suggestionem peccauerunt. Hæc est D. Bonauenturæ loco citato artic. 2. q. 1. & 2. eamque innuit Augustinus 12. de Ciuitate Dei cap. 1. dum de dæmonibus omnibus sic loquitur: *Mali angeli sua potestate delectati, vel vt bonum suum sibi essent, à superiori bono destituerunt.* Estque consona satis sacrae paginæ. Ea namque de causa Apocal. 12. & Matth. 25. angeli mali, Luciferi angeli dicuntur, quòd eum secuti sint, cum eo in peccatum consenserint, illique adhæserint. Nec in hac re maior est euidentiæ exigenda. Dictum est in hac & præcedente conclusione, ordinationem Dei fortè angelis præcepto

6. Conclusio. Alorum angelorum peccatum exponitur.

Angelus à
Deo prae-
ceptum ali-
quod posi-
tuum, im-
positum, est
probabile.

7. Conclusio.

cepto aliquo innovasse: quia satis probabile est
ultimo id, quod Durandus, & Catharinus locis cita-
tis & Caietanus in illud Genes. 2. *De ligno scientia
boni & mali ne comedas*, arbitrantur, Deum scilicet,
quò magis exerceret angelos, periculumque de fi-
delitate eorum sumeret, præceptum positivum eis
imposuisse non secus ac primis parentibus in eum-
dem finem præceptum positivum imposuit.

Septima conclusio, Sententia illa alia Catharini
& aliorum, specie aliqua probabilitatis non caret:
tamen minus probabilem, quam sententiam D.
Bonaventuræ, eam existimem. Tum quòd certum
non sit angelis, dum fuerunt in via, factum fuisse
revelationem de mysterio incarnationis futuro,
vt q. 17. art. 5. in ca. de disputationis 2. dictum est.
Tum etiam quoniam, esto facta eis esset ea reue-
latio, non constat illam fuisse occasionem ruinæ
Luciferi, nec id sonant Scripturæ sanctæ. Tum de-
nique quoniam, qui arbitrantur id occasionem
ruinæ Angelorum præbuisse, ferè omnes contem-
dunt, Verbum divinum assumpturum fuisse natu-
ram humanam, esto Adamus non peccasset, Chri-
stusque redemptorem esse non solum hominum,
sed etiam Angelorum, ac proinde tam Angelis,
quam primis parentibus in statu innocentie, col-
latam fuisse gratiam meritis Christi. Primum au-
tem horum duorum dubium omnino est, proba-
biliusque videtur contrarium, cum sit dictis san-
ctorum Patrum, & Scripturæ sanctæ conformis. Se-
cundum verò non dubito, quin sit falsum. Qua de
re tamen alio in loco dicendum est.

Ad 1. argu-
pro opinione
Catharini.

Vnde respondendum est ad argumenta, quibus
sententia Catharini confirmabatur. Ad primum
iam respondimus q. 61. art. 3. Quo loco animaduer-
te argumentum illud apud autores contrariæ sen-
tentie non aliter vim habere, quam asserendo, An-
gelos ante mundum corporeum fuisse creatos.
Nec desunt, qui studio stabilendi opinionem Catharini,
asserant post definitionem Concilii Lateranensis posse id sine vlla temeritate defendi.

Ad 2.

Ad secundum dicendum est, videri ridiculum
quòd in eo argumento asseritur, nimirum aduer-
bium *iterum*, eum sensum illo in loco efficere. Sen-
sus enim legitimus est vnus è tribus sequentibus.
Cum vnigenitus Dei filius, quatenus Deus, semper
fuerit in mundo, iuxta illud Ioan. 1. *In mundo erat,
& mundus per ipsum factus est*, cepit iterum, quate-
nus homo esse nouo quodam modo in mundo
per mysterium incarnationis, iuxta id quòd sub-
iungit Ioannes: *In propria venit, & sui eum non re-
ceperunt*. Atque hoc est, quòd dicit Paulus: *Cum
Pater æternus iterum introducit primogenitum in or-
bem terre*, id est, per mysterium incarnationis intro-
ducit primogenitum, vt sit iterum nouo quodam
modo quatenus est homo, in orbe terræ, dicit ad
Angelos, vt eum, quatenus homo est, adorent, eò quòd
simul sit verus Deus. Sensus hic est Chrysoptomi,
Ambrosij, & multorum aliorum ad eum ipsum lo-
cum Pauli. Secundus est, *Cum iterum introducit pri-
mogenitum in orbem terræ*, per beatæ Virginis partum,
præcepit Angelis, vt adorent eum. Facta quippe est
in natiuitate Christi multitudo celestis exercitus lau-
dantium Dei, vt habetur Lucæ 2. Tertius est: *Cum
iterum introducit primogenitum*, non iam passibilem,
vt in die incarnationis, sed gloriosum per resurre-
ctionem qua natura humana Christi iterum ince-
pit esse, dicit: *Et adorent eum omnes angeli eius*. Hic
sensus est etiam Chrysoptomi, & Ambrosij.

Ad 3.

Ad tertium dicendum est, sensum illorum ver-
borum, iuxta Augustinum in illa eadem verba, &

A 11. super Genesim ad literam cap. 16. & cõmune
expositionem Sanctorum, hunc esse: *Ille homicida
erat ab initio mundi*, generis humani, quando inui-
dia, suasionisque illius, mors introiuit in orbem
terrarum, genũque humanum morti obnoxium
reliquit. At quoniam tunc peccato Adami id tan-
tum obtinere potuit, vt iuxta cursum nature, va-
rioseque rerum euentus singuli homines moreren-
tur, cum tamen longè plus optasset, citiũque sin-
gulos homines, si id obtinere posset, perdere vo-
luisset, de Pharisæis, mortem Christo machinanti-
bus, dicebat idem Christus, illos desideria diaboli,
quæ ab initio habuit, velle perficere: idẽmque de
quocumque alio, qui simili modo mortem alicui
alteri machinaretur, posset merito dici.

Ad quartum, conclusione quinta explicatum
est, quem sensum verba illa I. I. habent.

ARTICVLVS IV.

Utrum aliqui demones sint naturaliter mali.

CONCLUSIO negat aduersus eos om-
nes quos q. 44. art. 1. retulimus, estque
de fide. Patet ex illo Genes. 1. *Vidit
Deus cuncta, quæ fecerat, & erant valde
bona*. Ezechielis 28. *Tu signaculum similitudinis Dei,
plenus sapientia, & perfectus decore, in deliciis paradisi
Dei fuisti*. Et sequitur: *Tu Cherub extensus, & pro-
gens, & posui te in monte sancto Dei, in medio lapidum
ignitorum* (id est, Angelorum ardentium caritate)
ambulasti, perfectus in visis tuis à die conditionis tue,
donec inuenta est iniquitas in te. In Concilio Latera-
nensi 2. cap. *Firmiter*, de summa Trinitate, & fide
Catholica: *Diabolus & alij demones à Deo quidem
natura creati sunt boni, sed ipsi per se facti sunt mali*.
In Carthaginensi 4. cap. 1. inter alia fidei dogmata,
in quibus ordinandus in Episcopum examinari
præcipitur, vnum est, *num credat, diabolum non per
condicionem sed per arbitrium, factum esse malum*. In
Concilio Bracharensi 1. *Si quis dicit diabolum non
fuisse prius angelum bonum à Deo factum, anathema
sit*. Leo 1. epistola 91. ad Turibium Asturicensem
Episcopum cap. 6. *Sexta adnotatio indicat eos (Piscilic-
lianitas videlicet) dicere, quòd diabolus nunquam fuit
bonus, nec natura eius officium Dei sit, sed eum ex chaos
& tenebris emanasse, quia scilicet nullum sui habeat au-
torem, sed omnis mali ipse sit principium, atque substan-
tia. Cum fides vera, quæ est Catholica, omnium creatu-
rarum, siue spiritualium, siue corporalium bonam consti-
tueat substantiam, & mali nullam esse naturam: quia
Deus, qui vniuersitatis est conditor, nihil non bonum fe-
cit: unde diabolus bonus esset, si in eo, quòd factus est, per-
maneret, sed quia naturali excellentia malo usus est, &
in veritate non stetit, non in contrariam transit substantiam,
sed à summo bono, cui debuit adherere, desinuit.*

ARTICVLVS V.

Utrum diabolus fuerit malus in primo instanti
sua creationis per culpam propria
voluntatis.

OMNIVS sententia Theologorum est,
Angelos malos non peccasse in primo in-
stanti suæ creationis. Et quamvis con-
tractum non sit error ille Manichæorum, quòd
diabolus suapte natura sit malus, articulo præce-
dente impugnatus, vt Augustinus 1. 1. de Ciuitate
Dei c. 13. notauit: nihilominus vt D. Thomas hoc
hoco

loco ait, à Doctoribus merito id ceterur erroneum: nec desunt qui affirmant, à Doctoribus Parisiensibus fuisse ut errorem in fide damnatum: id quod sufficienter probant testimonia illa omnia Scripturae, quibus quaestione praecedente art. 3. ostendimus, illos creatos fuisse in gratia, item illud Concilij Bracharenfis, & Leonis i. art. praecedente citatum.

An potuerint peccare in primo instanti.

Opinio D. Thomae & aliorum.

Probatur primò.

Secundò.

Tertiò.

Sententia Scoti & aliorum contraria.

Caietani & Ferrar. responsio.

Solum vocatur in controversiam, num demones & ceteri Angeli in primo instanti in quo creati sunt peccare potuerint. D. Thomas & Caietanus hoc loco, Capreolus in 2. d. 4. q. 1. concl. 4. Ferrariensis 3. contra gentes c. 10. & 4. contra gentes c. 95. Richardus in 2. dist. 3. art. 8. q. 2. & Durand. dist. 5. q. 2. Augustinus dist. 6. art. 2. & quidam alij amplectuntur partem, quae negat, quam probant. Primò, quoniam operatio, quae incipit cum re, cuius est operatio, convenit ei à generate seu producente, à quo producitur, ut motus sursum convenit igni à generate: sed Deus, qui Angelis contulit esse per creationem, non potest esse causa peccati: ergo nulla operatio elicitur ab Angelo in primo instanti potuit esse peccatum, atque adeò Angelus peccare non potuit in primo instanti. Hæc est ratio D. Thomae hoc loco.

Secundò, omnes Angeli sunt creati à Deo in gratia, ut quaest. praecedente artic. 3. ostensum est: Deus enim simul erat condens in eis naturam, & infundens gratiam: sed gratia esse nequit simul cum peccato: ergo Angeli, saltem de facto, non poterunt peccare lethaliter in primo instanti.

Tertiò, si Angeli potuissent peccare in primo instanti, verisimile non est, quin ex tanta multitudine saltem aliquis peccaret: at nullus de facto peccavit in primo instanti: ergo Angeli in primo instanti peccare non potuerunt.

Contrarium, nempe Angelos peccare potuisse in primo instanti, affirmant Scotus in 2. dist. 5. q. 2. Gregorius eadem dist. q. 1. art. 2. Gabriel dist. 4. q. 1. art. 3. dub. 1. Maior dist. 1. q. 3. Marfilius q. 3. art. 2. concl. 3. Ochamus quodlib. 2. q. 6. & quidam alij. Ac sanè videtur id longè probabilius, probarique potest. Primò, quoniam in primo instanti fuerunt in Angelis omnia, quae satis erant, ut, si vellent, peccarent: ergo peccare in eo potuerunt. Consequenter est manifesta, antecedens verò probatur, quia habuerunt sufficientem cognitionem ex parte intellectus, & libertatem arbitrij ex parte voluntatis: deinde voluntas Angeli in instanti potest producere actum: hæc autem satis sunt, quando adfunt, ut pro sua libertate peccet quis, si velit.

Secundò, Angeli omnes ex sententia D. Thomae meruerunt in primo instanti: ergo habuerunt operationem liberam: sine libertate namque esse non potest meritum: tunc ultra, ergo in primo instanti habuerunt operationem, quae ipsis tribueretur: operatio quippe meritoria & libera, ea ex parte, qua meritoria & libera est, ipsi etiam operanti, non verò soli auctori naturae tribuitur: cum ergo, quae libertas sufficit ad merendum, sufficiens etiam sit ad peccandum, & potissima ratio, qua Divus Thomas ducitur, ut dicat Angelos non potuisse peccare in primo instanti, sit, quia omnis actio, quam in primo instanti habere potuerunt, tribuitur auctori naturae: efficitur sanè, ut Angeli in primo instanti peccare potuerint.

Caietanus & Ferrariensis locis citatis respondent, Angelos in primo instanti potuisse quidem habere operationem liberam quo ad exercitium, non tamen quoad speciem actus, quin potius, si in eo instanti aliquam elicerent, eam necessariò futuram bonam, & nulla ratione malam: eò quod esset

A ab auctore naturae: quare cum libertas quoad exercitium sufficiat ad meritum, potuerunt mereri, inquit, in primo instanti, non tamen peccare.

Refellitur.

Verum contra hoc possumus argumentari, quoniam Deus potuit imponere præceptum affirmativum Angelis, ut in primo instanti elicerent eam operationem liberam quoad exercitium: & cum illa libera esset quoad exercitium, potuerunt pro sua libertate eam non elicere, etiam stante præcepto, alioquin stante præcepto non esset libera quoad exercitium: quare in primo instanti peccare potuerunt saltem peccato omissionis. Non desunt ex sectatoribus D. Thomae, qui id concedant, arbitrenturque id nihil pugare cum doctrina Divi Thomae, quin potius dicunt idcirco Doctorem sanctum hoc loco in corpore articuli apposuisse illa verba: impossibile fuit Angelum in primo instanti peccasse per inordinatum actum liberi arbitrij: quòd arbitraretur potuisse peccare peccato omissionis. Caietanus tamen univèrsim negat potuisse peccare tam peccato omissionis, quam commissionis, & sanè ratio vim habet contra eum.

Tertiò, licet ex Aristotelis & multorum aliorum sententia, gravis & levis moveantur ad sua loca naturalia à generantibus, viuentia tamen, quae talia sunt, atque adeò quoad operationes suas vitales, non moventur à generante, auctoreve naturae, sed à seipsis, ut 8. physicorum, dum de motu gravium & levium esset sermo, late ostendimus, idque sectatores ipsi D. Thomae affirmant: sed omnis operatio voluntatis, quam Angelus in primo instanti elicit, est operatio vitalis, & propria viuentis, quae vivens est: ergo nulla talis operatio tribuenda est præcisè conditori Angelorum, sed omnis tribuenda est ipsi Angelo, ac proinde corrumpit fundamentum, unde auctores contrariae sententiae sibi persuadent, Angelum non potuisse peccare in primo instanti.

Angeli prima vitalis operatio non sibi auctori naturae ascribenda.

Quartò, sola illa mutatio, aut operatio tribuitur generanti, ut 8. physicorum loco citato ostendimus, per quam res genita perducitur ad suam dispositionem naturalem: sed Angelus productus est à Deo in sua naturali dispositione, neque operationibus suae voluntatis eam assequitur: ergo operationes Angeli in primo instanti non tribuuntur auctori naturae, ac proinde corrumpit idem fundamentum.

Quintò, quando operatio aliqua tribuitur generanti, non solum quando primò fit, sed semper postea eidem tribuitur: ut motus ignis sursum, non solum quado incipit, statim ac ignis generatur, sed etiam semper postea quoties iterum, atque iterum fit, tribuitur generanti: si ergo operationes Angeli in primo instanti tribuerentur auctori naturae, tribuerentur etiam semper postea in quocumque instanti fierent, ac proinde vel nunquam Angelus posset peccare, vel peccatum illius tribueretur auctori naturae, quod est absurdum.

Confirmatur hæc ratio, quoniam cum Angelus non secus pendeat quoad sui conservationem à perpetuo influxu Dei, ac lumen productum à sole pender à perpetuo, minimèque interrupto influxu solis, quo illi totum suum esse (sed sine novitate essendi) confert: sanè quamdiu Angelus conservatur, eodem modo accipit suum esse à Deo efficienter, quo illud accipit, quando primò fuit productus. Præterea voluntas Angeli, comparatione cuius obiecti in primo instanti est naturalis quoad speciem actus, semper est naturalis: & comparatione cuius obiecti est libera, vel quoad exercitium, vel quoad speciem actus, etiam in primo instanti est simili

simili

simili modo libera comparatione eiusdem obiecti: ergo nulla est ratio, quare potius operationes, quas Angelus per suam voluntatem elicit in primo instanti, tribuatur auctori naturæ, eaque de causa dicatur Angelum non potuisse peccare in primo instanti, quam reliquas, quas auctores opinionis, quam impugnamus, affirmant non tribui auctori naturæ.

Quod si quis respondeat, appetitionem ultimi finis debere præcedere appetitionem eorum, quæ sunt ad finem: appetitionemque ultimi finis esse naturalem quoad speciem actus, eaque de causa tribui auctori naturæ, neque posse esse malam, atque idcirco affirmari operationem Angeli in primo instanti malam esse non posse: licet primò contra eam respondendi rationem hunc in modum argumentari. Quoniam 1. 2. q. 1. art. 6. ostendimus, non esse necessarium, primum actum voluntatis humanæ esse ultimi finis: par autem est ratio de voluptate angelica. Secundo, quoniam Angelus in primo instanti non solum habuit cognitionem ultimi finis, sed etiam eorum, quæ sunt ad finem: ergo simul cum ultimo fine potuit appetere aliquid propter finem, ac proinde peccare in primo instanti in electione mediæ inordinati. Tertio, quoniam D. Thomas affirmat primum peccatum Angeli in eo fuisse positum, quod appetierit finem, non ut oportuit.

Postremò possumus confirmare hæcenus dicta, quoniam prima operatio moralis hominis peruenientis ad usum rationis potest esse mala moraliter, ut omnes concedunt: ergo pari ratione prima operatio moralis Angeli potuit etiam esse mala moraliter, ac proinde peccatum.

Illud obiter admonuerim, ridiculum esse affirmare, quicquam esse in Conciliis, quæ articulo præcedente citauimus, quod huic nostræ sententiæ aduersetur, ut illa legenti erit satis manifestum.

Ad primum arg. partis oppositæ.

Ad primum igitur argumentum in contrarium neganda est maior: sola enim ea operatio, qua res perducitur ad suam naturalem dispositionem, in qua melius conseruatur, tribuitur generanti, ut dictum est.

Ad secundum.

Ad secundum, concessa maiori, & minori, neganda est consequentia: præuidens namque Deus nullum Angelorum in primo instanti appositurum obicem per peccatum, condidit omnes in gratia: quod si præuidisset aliquem appositurum obicem, ut de facto poterat, eum non crearet in gratia. Vnde quod omnes creati fuerint in gratia, habuit dependentiam tamquam à conditione sine qua non fuissent in ea creati, ex eo quod pro sua libertate peccaturi non essent in primo instanti, Deusque id præuideret.

Ad tertium.

Ad tertium, neganda est maior. Licet enim potuerint peccare in primo instanti, non tamen erat facile, ut eo ipso, quod esse acciperent, peccarent. Præterea, cum nullam difficultatem haberent ad bonum, poterant omnes facile ab omni se peccato continere, in bonoque perseverare. Quod autem de facto tot post primum instans corruerint, contigit ex suggestione vnus, qui illos omnes instigauit & perduxit ad malum: vnde nihil mirum fuisset, si post primum instans nullus ex tanta multitudine peccaret. Adde, fortè post primum instans latum fuisse Angelis præceptum aliquod positium, vnde post primum instans sumplerunt occasionem sui lapsus, quam occasionem in primo instanti non habuerunt.

ARTICVLVS VI.

Verum aliqua mora fuerit inter creationem, & lapsum Angeli.

VM hoc articulo explicandus est si mul art. 5. quæstionis præcedentis. Non conueniunt sectatores Diui Thomæ in explicando, quid de hac re Sanctus

Doctor ienserit. Capreolus in 2. distinct. quarta quæst. 1. ad argumenta contra quintam conclusio-

nem arbitrat, ex mente D. Thomæ tria esse constituenda instantia, in quibus negotium totum Angelorum peractum, consummatumque sit. Primum, in quo Angeli omnes creati sint in gratia, nullus tamen eorum meruerit. Secundum, in quo Angeli boni meruerunt, mali verò in peccatum lapsi sunt. Tertium, in quo boni præmium sunt consecuti, mali autem supplicium acceperunt æternum. Nomine autem horum instantium intelligunt sectatores D. Th. non instantia temporis nostri, quæ esse nequeit immediata, suntque formaliter & virtute indiuisibilia omnino, sed instantia temporis discreti, quæ non aliud sunt, quam durationes, indiuisibiles quidem in se, diuersarum operationum Angeli, quarum indiuisibilem similiter in se, vna aliam sequitur, siue correspondeat instanti indiuisibili temporis nostri, in quo solo persistant Angeli in vna earum operationum, siue correspondeat temporis nostro diuisibili, maiori, vel minori, prout Angeli, per correspondentiam ad tempus nostrum, plus vel minus persistunt in vna & eadem operatione, ut q. 10. explicatum est. Vnde instans temporis discreti, licet in se sit formaliter indiuisibile, virtute tamen, siue per correspondentiam ad tempus nostrum, esse potest diuisibile.

Sententia Capreoli apertè pugnat cum doctrina Diui Thomæ: quoniam in hoc articulo, & artic. 5. præcedentis quæstionis, & aliis sæpe duobus tantum constituitur videtur instantia, tum etiam quia eisdem in locis, nec non articulo præcedente, apertè asserit, Angelos omnes meruisse in primo instanti. Vnde sententia Capreoli communiter ab aliis sectatoribus D. Thomæ reicitur.

Caietanus hoc loco, Ferrariensis 3. contra gentes cap. 110. & quidam alij arbitrantur, de mente D. Thomæ totum Angelorum negotium duobus tantum instantibus conclusum consummatumque fuisse: eodemque modo intelligit D. Thomæ Scotus in 2. dist. 5. quæst. 1. & 2. atque ea sanè videtur fuisse eius sententia. Dissentiunt tamen Caietanus, & Ferrariensis in eo, quod licet vterque existimet Angelos omnes meruisse in primo instanti, nec in eo potuisse peccare: Caietanus tamen censet Angelos bonos meruisse etiam in secundo instanti, atque in eo simul fuisse beatitudinem consecutos: malos verò in eodem secundo instanti simul peccasse, & punitos fuisse: ita ut pena æterna in illo eodem instanti cœperit per primum sui esse. At Ferrariensis, licet idem, quod Caietanus tamquam probabile defendat: probabilius tamen arbitrat, Angelos non potuisse in eodem instanti mereri, & consequi beatitudinem. Vnde censet Angelos omnes potuisse in secundo instanti peccare, & apponere obicem beatitudini, mortificatæque merita, quæ in primo instanti cōparauerant: quosdam verò eorum de facto peccasse, apposuisseque obicem beatitudini, quam in illo eodem instanti erant accepturi, mortificatæque merita anteceden-

*Caietanus
Ferrariensis*

dentia, simulque in illo eodem instanti punitos fuisse: reliquos autem non peccasse, vt poterunt, & beatitudine fuisse denotatos in illo eodem instanti: verum in eo non meruisse, sed solum in præcedente. Vnde addit, per vnum tantum actum meritoriorum illos beatitudinem comparasse, & cum in reliquis cum Caietano conueniat, solum ab eo diffidet, quod arbitratur, beatitudinem & meritum non potuisse esse simul in Angelis bonis in secundo instanti.

Aliorum expositio.

Alij arbitrantur, ex sententia D. Thomæ, quod attinet ad angelos bonos, constituenda esse solum duo instantia, in quorum solo primo meruerint, & in secundo consecuti sint beatitudinem, non tamen meruerint. Quod verò attinet ad Angelos malos, constituenda esse tria instantia, in quorum primo meruerint, in secundo peccauerint, nec tamen fuerint adhuc puniti, & tertium in quo fuerint supplicio affecti. Vnde neque cum beatitudine admittunt meritum in eodem instanti, nec cum pœna æterna demeritum, sed tam meritum, quam demeritum, censent fuisse ante beatitudinem, & pœnam, nec proinde concedunt moram viæ malorum Angelorum fuisse maiorem, quam fuerit mora viæ bonorum Angelorum per correspondentiam ad tempus nostrum. Dicunt enim primum instans, in quo Angeli boni, antequam in secundo instanti acciperent beatitudinem, meruerunt, perseverasse per certum tempus nostrum verum, vel imaginarium, perseverantiamque in actu meritorio toto illo tempore nostro exegisse Deum in omnibus angelis, vt illis beatitudinem conferret: malosque, antequam boni desisterent ab illo actu meritorio, atque adeo antequam adueniret secundum eorum instans, peccasse, atque adeo transiisse ad secundum instans viæ suæ, perseverante adhuc primo instanti viæ bonorum angelorum, postea verò simul incepisse secundum instans beatitudinis bonorum, & tertium pœnæ æternæ malorum angelorum. Itaque volunt, dum, correspondenter tempori nostro, fuit vnum tantum instans viæ bonorum Angelorum, fuisse duo instantia viæ malorum Angelorum.

Alij denique arbitrantur, de mente D. Thomæ constituenda esse tria instantia. Primum, in quo omnes fuerint in gratia & meruerint: quia tamen in eo habuerunt libertatem solum quoad exercitium, nec peccare poterunt: dicunt, non fuisse in eo perfectè in via, & ideo licet aliquando D. Thomas de eo faciat mentionem, dicatque omnes angelos in primo instanti meruisse: sæpe tamen illud silentio inuoluit, sola duo sequentia enumerans, in quorum altero fuerunt perfectè in via, & in altero in termino iam prorsus extra viam. In secundo ergo dicunt angelos bonos meruisse, malos verò peccasse, & in tertio bonos recepisse præmium, malos verò supplicium. Atque de his duobus posterioribus instantibus loqui D. Thomam, quando affirmat, angelorum negotium duobus instantibus peractum, absolutumque fuisse.

v. Conclusio.
Tres moræ circa negotium angelorum ponenda.
Sit nihilominus prima nostra conclusio. Posito quod omnes angeli creati fuerunt in gratia, & omnes aliquando meruerint, quæ duo supra ostensa sunt, tres sunt constituendæ moræ, seu durationes, in quibus angelorum negotium conclusum, absolutumque est. Prima, in qua angeli omnes fuerunt in gratia, & meruerunt. Secunda, in qua boni perseverant in bono ac meruerunt: mali verò peccauerunt. Et tertia, in qua boni primò consecuti sunt præmium beatitudinis: mali verò primò extremo supplicio puniti sunt. Hæc est Scot. in 2. d. 9. q. 1. & 2. Greg. ibid. q. 1. art. 3. Maioris q. 3. Gab. q. 1. & copulurum aliorum, *Molina in D. Thom.*

A Aduersus Caietanum probatur, primum esse tertiæ durationis distingui omnino debere à secundo. Primò, quoniam status viatoris & comprehensoris suapte natura repugnant, neque est vlla necessitas coniungendi instans, in quo Angelus primò fuit beatus cum instanti, in quo erat in via, & poterat mereri ac peccare, amittereque beatitudinem: ergo non solum gratis, & sine vilo solido fundamento, sed etiam contra id, quod lumen rationis præscribit, confundit Caietanus in Angelis tertiam durationem cum secunda.

Secundò, in nobis primum esse præmij & visionis beatificæ distinguitur à viâ, ita vt in eo instanti nec mereri, nec peccare possimus: alioquin in primo non essemus hominis, in quo anima primò est separata à corpore, & in quo, si nihil expiandum deferat, primò videt diuinam essentiam, posset peccare, quod nulla ratione est asserendum: ergo consentaneum est rationi, rem eodem modo habere in Angelis, nempe Angelos in primo instanti in quo diuinam essentiam intuentur, nec mereri, nec peccare posse.

Caietanus hoc loco, & quæstione sequenti art. 1. verfic. *Ad obiectionem autem contra consequentiam, ait: Hominem, non secus ac Angelum, posse peccare, & videtur loqui de primo non esse hominis, in quo anima est separata à corpore, & in quo, si nihil expiandum deferat, primò videt diuinam essentiam: alioquin supponeret falsum, nempe ante illud instans dari terminum viæ: præterea responsio Caietani non esset ad rem. Quod si, vt videtur, hoc censuit Caietanus, certè horrent aures id audire, neque est tutum in fide. Planè studium defendendi, quicquid S. Thomas affirmat, meo iudicio, adduxit Caietanum in tam absurdam, & minus tutam opinionem.*

Tertiò, eiusdem rationis est beatitudo in primo instanti, & in reliquis: sed beatitudo in quocumque alio instanti, reddit beatum impotentem ad peccandum pro illo eodem instanti, vt sectatores ipsi D. Thomæ affirmant, & ostendimus 1. 2. q. 4. art. 4. ergo in primo instanti, in quo angeli fuerunt beati, non poterunt peccare. Quo loco obserua, cum gratia non reddat impotentem ad peccandum eum, qui illam habet, vt reddit visio beatificæ, non esse parem rationem, vt sicut gratia non potest esse simul cum peccato, & tamen, in quo instanti quis recipit gratiam, potest peccare, non recepturus eam, si in eo instanti peccaret: sic quoque in quo instanti quis recipit beatitudinem, potest peccare.

E Quartò, in eo viatore, qui ex dispensatione, supra id quod postulat natura rei, non sit simul comprehensor, vt erat Christus, meritum procedit ex fide & spe, imò, & caritate imperfecta, qualis est caritas viæ: sed angelus in instanti, in quo primò fuit beatus, neque habuit fidem, neque spem, neque caritatem imperfectam: eod quod hæc cum visione beatificæ pugnent, vt sectatores ipsi D. Thomæ affirmant: ergo Angeli non meruerunt in instanti, in quo primò fuerunt beati. Hoc argumentum conuicit Ferrariensem, vt à Caietano dissentiret.

Verum contra Ferrariensem, præter alia, quæ sibi ipsi obicit, neque satis soluit, possumus primò argumentari. Quod durum admodum sit concedere, damnatum, in quo instanti propter peccatum commissum punitur pœna æterna, posse non peccare, & esse beatum, vt Ferrariensis de Angelis malis in secundo instanti concedit. Secundò, quoniam durum admodum est concedere, aliquem constitutum in gratia posse peccare in aliquo instanti, & in eodem non posse mereri: Ferrariensis autem id affirmat de Angelis bonis in eodem secun-

Impugnatur opinio Ferrariensis.

do instanti. Tertiò, quoniam homo, qui in termino viæ damnatur, & punitur pœna æterna per primum sui non esse, & primum esse separationis animæ à corpore, ac primum esse pœnæ, non potest in eodem instanti mereri, & consequi vitam æternam, imò neque demereri per peccatū, quod ad pœnam iam tunc illi imputetur, quin potius totum demeritum, propter quod tunc primò punitur, fuit ante illud instans: ergo pari ratione idem est in Angelis: Ferrarientis autem affirmat, Angelos in secundo instanti, in quo primò puniti sunt, peccasse peccato, propter quod ea sunt pœna multati, atque adeò totum demeritum fuisse in illo eodem instanti: pretereà potuisse in illo eodem non solum mereri, sed etiam consequi beatitudinem.

Quarta fuerit mora cuiusque durationis.

Dubium est, cuiusnam quantitatis fuerint singula illa tres moræ, seu durationes, quas diximus esse constituendas. Conueniunt communiter Doctores, viam bonorum, & malorum Angelorum à puncto, in quo esse receperunt, vsque ad instans, in quo primò boni præmium consecuti sunt, & mali puniri cœperunt, fuisse æqualem, atque adeò correspondentem tempori nostro in vno & eodem instanti per primum sui esse cœpisse beatitudinem bonorum, & supplicium malorum: quo fit, vt tertia, tam bonorum, quàm malorum Angelorum, ab illo instanti cœperit, & duret in æternum, ac proinde, vt æqualis omnino sit duratio tam beatitudinis bonorum, quàm supplicij malorum Angelorum.

2. Conclusio. Angeli ante lapsum primorū parentum peccatum sunt.

Quod ad reliquas duas moras attinet, sit in ordine secunda nostra conclusio. Lucifer ante lapsum primorum parentum peccauit, idemque dicendum est de cæteris Angelis malis, imò & ante lapsum primorum parentum mali cœperunt puniri, & boni frui beatitudine sempiterna: non tamen constat quantum Angeli mali perstiterint in gratia, nec etiam quantum perstiterint in peccato ante pœnam, atq; adeò quando via bonorum, & malorum Angelorum finita fuerit. Prima pars huius conclusionis adeò certa est, vt contrarium sit error in fide: ex tertio namq; c. Genes. & ex illo Sapient. 2. *Inuidia diaboli mors introiuit in orbem terrarum.* constat, diabolum suggestionem suam & tentationem prostrauisse primos parentes, eaq; de causa Ioan. 8. dicitur fuisse homicida ab initio. Secunda & tertia perspicua etiam sunt, eaq; testatur communis consensus Ecclesiæ.

Quo die ceciderint angeli.

Circa quartam Isidorus lib. 1. de sum. bono, c. 12. sentent. 7. ait: *Prius de cælo cecidisse diabolus creditur, quàm homo conderetur. nam mox, vt factus est in superbiam erupit, & statim, vt factus est, cecidit.* Ex quibus verbis constat, diabolum ex sententia Isidori corruisse ante sextum diem, in quo factus est homo. In eadem sententia fuit autor libri de mirabilibus sacre Scripturæ cap. 2. in 2. tomo operum Augustini, qui eo argumento ductus, quod carcer & ignis inferni conditus fuerit intra sex primos dies, paratissime diabolo & Angelis eius post illorum peccatum, iuxta verbum Christi Marth. 25. affirmat Angelos peccasse ante sextum diem. Quidam dicunt illos peccasse statim primo die: nec refragatur, quin potius consentit testimonium Isidori, dum de Lucifero ait: *Mox, vt factus est, cecidit.* Aliis placet, Angelos omnes perseverasse in gratia vsque ad sextum diem, septimòque aut octauo die corruisse, sed ante peccatum Adami. Ducuntur, quia Scriptura de die sexto ait, *Vidit Deus cuncta qua fecerat, & erant valde bona:* quare vsque ad illum diem nihil fuit malum. At certè hac de re nihil certius potest affirmari, quàm nihil nobis esse certum, vt asserit quarta pars nostræ conclusionis. Vnde ad testimonium illud Scripturæ

A responderi potest, vel ibi solum esse sermonem de rebus corporeis: ex quibus mundus hic corporeus coalescit, quarum solum fuerat facta expressa mentio vsque ad eum locum, vel certè intelligendum esse de rebus omnibus, quatenus erant à Deo: secus autem quoad culpam, quam diabolus per suum arbitrium addiderat. Postrema pars, quatenus supponit necesse non esse, vt angeli solum per instans perstiterint in peccato ante pœnam æternam, ostenditur statim. In reliquo nihil continetur, quod probatione indigeat.

B Tertia conclusio. Mora, in qua omnes angeli fuerunt in gratia, non correspondet soli momento temporis nostri, sed ipsi temporis: neque verò necesse est, vt vnusquisq; angelus vnâ tantum operatione meritoriam in ea eliceret. Neq; etiam opus est, vt omnes angeli, qui peccauerunt, in eodem instanti per correspondentiam ad tempus nostrum peccauerint, ac proinde necesse nō est, vt duratio, in qua angeli mali fuerunt in gratia, antequam peccaret, fuerit æqualis omnib. angelis. Primò probatur, quoniam actus, quo vnusquisq; angelus primò peccauit, incepit per primum sui esse: illud nō fuit instans, in quo angeli fuerunt in gratia: cum gratia & peccatū repugnet: ergo fuit aliud: cum ergo inter quævis duo instantia nostri temporis mediet tempus, fit, vt mora, in qua angeli mali fuerunt in gratia, non fuerit instantanea.

C Secundum ex se est satis consonum rationi, sicut & primum, neque est quicquam quod illis repugnet: præsertim cum in superioribus euerfa sint fundamenta, in quibus D. Thomas contrarium secundi fundauit. Possunt prætereà illa duo confirmari verbis illis Ezechielis 28. *In medio lapidum ignitorum ambulasti* (id est, angelorum caritate ardentium) *perfectus in visis tuis à die condisionis tue, donec inuenta est iniquitas in te.* Ambulare namque plusquam vnum instans, & plusquam vnum gressum operationis inuenit. Item *esse perfectum in visis*, in plurali, à die constitutionis ipsius vsque ad instans, in quo inuenta est iniquitas in eo, apertè indicat plures operationes bonas & meritorias, quàm vnâ.

D Reliquum conclusionis ex eo probatur, quoniam nullum est absurdum, quod peccatum Luciferi, cuius exemplo & suggestionem cæteri peccauerunt, præcesserit, per correspondentiam ad tempus nostrum, peccatum aliorum angelorum, imò id vt consentaneum rationi esse offert. Confirmatur, quia nō omnes operationes Angelorum durant æqualiter, quin potius vnus potest continuare operationem per longiorem moram temporis quàm alius, cum id pendeat ex libero arbitrio cuiusque: ergo non fuit necesse omnes in eodem instanti temporis nostri finire, per primum non esse illius, operationem primam meritoriam, & incidere in peccatum in eodem instanti per primum esse peccati.

E Quarta conclusio. Secunda duratio, in qua angeli peccauerunt, non durauit solum per instans, sed per tempus: neque in ea angeli mali videntur eliciisse vnum tantum actum peccati, sed multos, quorum vnus alium sequeretur. Hæc est Scotti in 2. d. 5. quæst. 1. art. 2. & q. 2. art. 3. Gabrielis ibidem q. 1. art. 3. dubio 2. & aliorum. Potest verò probari quo ad priorem partem, quoniam demonstratum est, tertiam moram, etiam in angelis malis esse distinctam omnino à secunda, pœnamque æternam incepisse in angelis malis per primum sui esse, cum ergo peccatum angelorum incepit per primum sui esse & inter quæcumque duo instantia nostri temporis mediet tempus, consequens est profectò, vt secunda mora peccati angelorum, quæ præcessit supplicium

placium eorum aeternum, non fuerit instantanea, sed temporalis comparatione temporis nostri. Tota vero conclusio probari potest primò. Quoniam credi non debet viam ad promerendam aeternam beatitudinem, aut aeternum supplicium, tam breuè fuisse à Deo institutam. Secundò, quia Lucifer commisit peccata, quæ neque per vnum solum instans, neque simul videtur perpetrasse, præsertim cum in suam sententiam angelos complures traxerit, præliumque disceptationibus & locutionibus commissum fuerit magnum in cælo inter angelos bonos & malos, quod durasse solum per instans, qui asseruerit, anteam irrisioni dabit: quare non modicum tempus, multis disceptationibus vltro citroque habitis, consumptum fuisse videtur, quæ in angelis malis fuerunt peccata, neque caruisse videntur successione.

Dubium. Ex hac quarta conclusione oritur huiusmodi dubium. Cum secunda mora fuerit diuisibilis, & post perpetratum primum peccatum, ante damnationem & punitionem, intercesserit aliqua duratio, vtrum in ea duratione potuerit diabolus dolere de peccato commisso, eaque ratione, dum erat in via, ab illo per penitentiam, non secus ac homo resurgere. Scotus in 2. d. 6. q. 2. in responsione ad quartum, & Gabriel eadem d. q. 1. art. 2. affirmant, potuisse tunc penitere, idque si fecisset, consecutum fuisse veniam, inuenturumque misericordiam apud Deum.

Scoti & Gab. opinio. Sit tamen quinta conclusio. Angeli recuperare non potuerunt gratiam semel amissam per peccatum, & idcirco post primum peccatum euadere non potuerunt damnationem aeternam. Hac est Damasceni lib. 2. fidei orthodoxæ cap. 4. vbi sic ait: *Quod hominibus mors, hoc angelis est lapsus: post lapsum enim non est illis penitentia locus, ut neque post mortem hominibus.* Gregorij Nysseni in lib. 1. Philosoph. cap. 3. Cassiani collatione 4. c. 14. Gregorij lib. 4. Moral. cap. 9. & 10. Isidori lib. 1. de summo bono cap. 12. sent. 11. Fulgentij de fide ad Petrum cap. 3. Autoris libri de mirabilibus sacre scripturæ lib. 1. cap. 2. & communis Patrum. Et probatur aperte, quoniam existens in peccato lethali suis viribus non potest se disponere ad gratiam: sed solum auxilio supernaturali Dei: cum ergo huiusmodi auxilium, & primam gratiam, non conferat Deus peccatoribus & inimicis, nisi merito redemptoris, cui innititur omnis gratia, & omne bonum super naturale ipsorum, fit, ut quemadmodum homo non possit resurgere à peccato, nisi Deus statuerit, & parasset illi redemptorem, ita angeli, quibus Deus non statuit conferre redemptorem, resurgere non potuerunt à peccato semel commissio. Noluit autem illis parare & conferre redemptorem, tum quod nullum eorum peccatum esset totius naturæ, ut erat peccatum Adami, qui proinde, absque posteriorum propria actuali culpa, totam perdidit naturam humanam. Tum etiam quod diabolus non peccauerit ex suggestione alterius, ut peccauerunt primi parentes. Tum denique, quod perfectiores, sapientiores, & potentiores fuerint ad vitandum peccatum, quam Adamus & posteri illius. Primam rationem reddit Augustinus in Enchiridio c. 18. & 29. secundam reddunt Gregorius 4. lib. Moralium cap. 10. & Cassianus collatione 4. cap. 13. & 14. Tertiam reddunt Damascenus 2. lib. fidei orthodoxæ cap. 3. Gregorius Nyssenus 1. lib. philosophiæ cap. 3. Alter Gregorius 4. lib. Moralium capite 9. & Autor de mirabilibus sacre scripturæ capite 2.

Angeli peccatis cur Deus noluerit concedere redemptorem. Sexta conclusio. Nullam Deus angelis fecit iniuriam, quin potius æqualitate quadam cum eis vsus est, dum certam periodum viæ eis statuit, in qua tota

Molina in D. Thom.

Ata mereri, aut demereri possent, esto gratiam recuperare non possent, si pro sua culpa, & libertate semel eam amitterent. Hac de se est manifesta.

Vtrum autem angeli, dum erant in via, dolere potuerint de peccato semel patrato, dolore & penitentia naturali, quæ esset actus bonus moraliter, non tamen dispositio sufficiens ad gratiam, examinabitur quaestione sequenti.

ARTICVLVS VII.

B Vtrum angelus supremus inter peccantes fuerit supremus inter omnes.

DAMASCENVS 2. libro fidei orthodoxæ c. 4. affirmat, Luciferum non fuisse supremum angelorum, sed fuisse ex angelicis virtutibus eam, quæ peccerat terrestri ordini, & cui à Deo terræ custodia commissæ erat. Augustinus etiam 3. super Genesim ad literam c. 10. & lib. 11. c. 19. referens quorundam sententiam, qui dicebant, eum non fuisse de angelis cælestibus, seu supercælestibus, qui superiores sunt, sed archangelum de eorum numero qui huic mundo inferiori præsidebant, in eoque degebant, eam non improbat, nec etiam approbat.

Damasceni sententia.

C Contraria sententia est communis Patrum, consonantiorque multò literis sacris, & omnino amplectenda, nempe Luciferum fuisse supremum omnium angelorum, tamen Damasceni, & aliorum sententia damnanda non sit. Nostram affirmant Tertullianus lib. 2. aduersus Marcionem ante medium, exponens illud Ezechielis 28. *Tu signaculum similitudinis eius.* Vbi ait, *illum fuisse omnium angelorum sapientissimum & eminentissimum.* Origenes tractatu 9. in Matthæum. Autor homiliæ de Adam & Eva, quæ est tertia post homilias in Genesim, & homiliæ de lapsu Adami, quæ est homilia 5. 1. tomo operum Chrysostomi. Hieronymus in illud Iob. 40. *Ipsè est initium viarum Dei.* Gregorius homiliaris 34. in Euangelia, libro 4. Moralium cap. 13. & libro 32. cap. 18. in alia editione cap. 24. & refertur de penitentia dist. 2. cap. *Principium.* Autor operis de mirabilibus sacre scripturæ lib. 1. cap. 2. Isidorus lib. 1. de sum. bono cap. 12. sententia 4. 5. & 6. Bernardus ferm. 1. de aduentu, & in tractatu de gradibus humilitatis & superbia, quæ alij plures, eantique communiter sequuntur Scholastici.

Communis sententia, Luciferum fuisse supremum angelorum.

F Potest verò probari primò ex illo Ezechiel. 28. *Tu signaculum similitudinis Dei* (id est, Dei similitudinem referens, ut imago à sigillo cere impressa similitudinem sigilli refertur solet) *plenus sapientia, & perfectus decore.* Secundò ex illo Ezechielis 31. *Cedri non fuerunt altiores illo in paradiso Dei, abietes non adæquauerunt summam itatem eius, & platani non fuerunt aque frondibus illius, omne lignum paradisi Dei non est assimilatum illi, & pulchritudini eius.* Quo etiam in loco Sancti affirmant ad Luciferum fieri allusionem. Tertio ex illo Isaia 14. *Quomodo cecidisti de cælo Lucifer, qui mane oriebaris?* Quo in loco non alia de causa nomine illius stellas, quæ plus cæteris micat in cælo, pulchriorque; apparet, significatur, nisi quia eodem modo angelus ille cæteris omnibus prætabat. Quarto ex illo Iob. 40. *Ipsè est principium viarum Dei:* quod intelligi nõ potest de primitate durationis, sed dignitatis & excellentiæ supra res alias creatas. Et c. 41. subiungitur. *Ipsè est rex super omnes filios superbiæ.* His accedit, quòd, ut D. Th. hoc loco argumentatur, peccatum angelorum non fuit ex infirmitate, quæ in

Ggg 2 infc